

TƏLİM-TƏRBIYƏ PROSESİNİN YENİ FƏNN PROQRAMLARININ (KURİKULUMLARIN) TƏLƏBLƏRİ ƏSASINDA QURULMASI

Ülviyyə Osmanova,

*İsmayılı şəhər E. Məmmədov adına
3 nömrəli orta məktəb-liseyin tarix müəllimi
E-mail: osmanova_ü@mail.ru*

Rəyçilər: *ped.ü.fəls. dok. B.O. İbadova,
ped.ü.fəls.dok. T.S. Paşayev*

Açar sözlər: *tarix, məktəb, metod, kurikulum, məqsəd*

Ключевые слова: *история, школа, метод, курикулум, цель*

Key words: *history, school, method, currucilum, opinions*

Tarix şagirdlərdə insanlara, maddi və mənəvi mədəniyyətin inkişafı sahəsində onların işinə hörmət hissini tərbiyə etməyə, ictimai inkişafın müxtəlif problemləri ilə əlaqədar tədqiqat aparmaq və onların həlli yollarını tapmaq, əməkdaşlıq etmək, tənqidi düşünək, hadisə və təzahürlərin inkişafının nəticələrini proqnozlaşdırmaq, düşdüyü şəraitdən baş açmaq və düzgün qərarlar qəbul etmək və b. bacarıqları formalaşdırmağa imkan verir.

Müasir dövr məktəblidən başqalarının fikirlərinə hörmətlə yanaşmağı, sosial vəziyyətdən asılı olmayaraq insanların düşdüyü vəziyyəti başa düşməyi, onlara həssas yanaşmağı, kollektivdə əməkdaşlıq etməyi, ətrafındakı situasiyanı düzgün təhlil edərək uğur qazanmağı tələb edir. Qeyd edilən bacarıq və vərdişlərin aşılmasında tarix fənni xüsusi rol oynayır.

Digər fənlər kimi tarix fənninin də məqsədləri vardır və həmin məqsədlər ümumtəhsil məktəblərinin qarşısına qoyulmuş məqsədlərdən irəli gəlir. Məqsədlər real olmalı, həyatın tələb etdiyi zəruri bacarıq və vərdişlərin formalaşmasına, şagirdlərin şəxsi maraqlarının təmin olunmasına istiqamətlənməlidir.

Hazırda təhsildə aparılan ən zəruri islahatlardan biri kurikulumun tətbiqidir ki, bu da fənn kurikulumlarında öz əksini tapmaqdadır. Hazırda fənn kurikulumlarının üzərində işlənilməkdədir.

Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Milli Kurikulumunun tərkib hissəsindən biridə ümumi tarix kurikulumudur. O, Milli kurikulumda nəzərdə tutulan funksiyaların reallaşdırılmasına xidmət edir. Milli kurikulumun

hazırlanmasının ümumi prinsipləri ümumi tarix fənnində də gözlənilməlidir.

Nəzərdə tutulan ümumi tarix fənni kurikulumu bu fənnin ümumi təlim nəticələrinin əldə edilməsini təmin edəcək planlaşdırmanı, öyrənmə nəzəriyyəsini, idarəetməni əhatə etməlidir. Kurikulumda fənnin məzmunu nəticəyönlü yanaşma əsasında müəyyənləşdirilməlidir. Bu, o deməkdir ki, hər təhsil pilləsi üzrə ümumi təlim nəticələrinin nəzərə alınması əsasında həmin pillə üçün xarakterik olan, bu pillə üçün nəzərdə tutulan bilik və bacarıqların formalaşmasına xidmət edən məzmun müəyyənləşdirilməlidir. Kurikulum tərtib olunarkən şagirdlərin qabiliyyətlərinin əhatə olunmasına cəhd göstərilməli, diqqət çəkən məqamlarına toxunulmalıdır. Bu, kurikulumda öz ifadəsini ümumi təlim nəticələri, sinif üzrə təlim nəticələri və bunların yerinə yetirilməsini təmin edən alt standartlar, habelə şagird nailiyyətlərini əks etdirən standartlar sistemində tapmalıdır.

Müasir didaktikada şübhəsiz elə bir vahid metod yoxdur ki, onu həmişə və hər yerdə tətbiq etmək mümkün olsun. Buna görə də müxtəlif dərslər formaları və üsullarının seçilməsi müəllimin təcrübəsi və arzusundan asılı olaraq məhz onun ixtiyarına buraxılır. Müəllim gələcək dərslərin məntiqini özü müəyyən etməlidir. Tarixin təlimi yaradıcı işdir, müəllim şagirdlərin qəlbinə və şüuruna öz yolunu tapmalıdır.

Şəxsiyyətin formalaşmasında tarixin öyrənilməsi son dərəcə mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Ümumi tarix fənni kurikulumu hazırlanarkən təhsil mütəxəssisləri, şagirdlər, müəllimlər,

valideynlər, dərslük və metodiki vəsaitlərin tərkibi nəzərə alınmalıdır.

Müasir dövr məktəb məzunlarından aşağıdakı təfəkkür bacarıq və vərdişlərini tələb edir:

- Ümumiləşdirmə, məntiqi əməliyyatlar vasitəsilə reallaşdırılan təhlil;

- Yaradıcı fəaliyyət təcrübəsi, tarixi faktların təhlilinə müxtəlif mövqelərdən yanaşmaq və qiymətləndirmək;

- Əsas tarixi fakt və hadisələrin, onlar arasındakı səbəb-nəticə əlaqələrinin açılması;

- Tarixi faktlarda ictimai inkişafın ümumi qanunauyğunluğunun əlamətlərini görmək, hər bir tarixi faktı mövcud olan inkişaf tendensiyasının aydınlaşdırılması və proqnozlar verilməsi.

- Məktəblilərin ən qədim dövrlərdən müasir dövrə kimi bəşəriyyətin keçdiyi tarixi yol haqqında biliklərin əsaslarına yiyələnməsi;

- Vətənin tarixi keçmişinə, bu gününə, gələcəyinə məhəbbət və nikbinlik hissi yaratmaq, dünya sivilizasiyasının nailiyyətlərinə, insan hüquq və azadlıqlarına hörmətlə yanaşmaq, münasibət bəsləmək keyfiyyətləri aşılamaq;

- Tarixi biliklərin əsaslarına yiyələnmək, müstəqil surətdə bilik və bacarıqlar qazanmaq və müasir həyat hadisələrinin təhlili, qiymətləndirilməsi və proqnozlaşdırılmasında onları tətbiq etmək, gündəlik fəaliyyətində tarixi təfəkkür bacarıq və vərdişlərindən faydalanmasına nail olmaq.

Bütün tədrisin sonunda şagird aşağıdakılara yiyələnməlidir:

Tarixdə il hesabından istifadə edərək xronologiya ilə işləməli, tarixi faktların məkan əlaqələrini müəyyənləşdirməli, tarixi fakt və prosesləri təsnif, təsvir və təhlil etməli, tarixi hadisə və proseslərin başlıca və mühüm cəhətlərini ayıraraq, tarixi hadisə və prosesləri müqayisə edərək, onların oxşar və fərqli cəhətlərini müəyyən etməlidir. Xalqların və dövlətlərin siyasi, sosial-iqtisadi həyatında baş verən dəyişiklikləri tarixi məkanla əlaqədə təhlil etməli, müxtəlif mənbələr əsasında tarixi faktlarla bağlı məlumat toplayaraq, sistemləşdirməli, onların təhlili və müqayisəsi əsasında nəticələr çıxarmalıdır.

Ümumiyyətlə, ümumi tarix fənni kurikulumu bu fənnin məqsəd və vəzifələrini, onun əhəmiyyətinin əsaslandırılmasını, fənnin özünəməxsus cəhətlərini, əsas və orta təhsil pillələri üzrə ümumi təlim nəticələrini, fənn üzrə məz-

mun xətlərini və onların əsaslandırılmasını, hər bir sinif üzrə ümumi təlim nəticələrini (əsas məzmun standartlarını), alt standartları, fəndaxili və fənlərarası inteqrasiyanı, təlim strategiyalarını, qiymətləndirmə nümunələrini əhatə edən sənəd olmalıdır.

Hər bir tarix dərslərində şagirdlər tarix təhsilinə daxil olan biliklər sisteminin müəyyən elementlərini qavrayır, başa düşür, yadda saxlamaq üçün müəyyən təmrinlər edir və ya tətbiq edirlər. Tarix təliminin əsasında faktlar durur. Tarixi faktları öyrətmədən şagirdlərin təsəvvüründə keçmişin canlı mənzərəsini yaratmaq, keçmişin və ya müasir dövrün ictimai həyat hadisələrinin elmi izahını vermək mümkün deyil. Tarixin elmi izahını verə bilmək üçün isə şagirdlər faktları, onların əlaqə və münasibətlərini təhlil etməli, materialdan mühüm cəhətlərini ayırmalı və ümumiləşdirməli, tarixi anlayışlar sistemi, ictimai inkişafın qanunları və dünyagörüşü ideyaları haqqında biliklərlə silahlanmalıdırlar. Hər bir tarix dərslərində təhsil məqsədi hansı tarixi təsəvvürlər, obrazlar yaradılmalı, hansı tarixi anlayışlar və ya onların əlamətlərini, hansı qanunlar və ya onların konkret təzahürünü, hansı dünyagörüşü ideyalarını öyrənilməli və mənimsənilməlidir kimi suallara konkret cavablardan ibarətdir.

Tarix təliminin tərbiyəedici vəzifəsi tərbiyənin təlimlə dialektik vəhdətdə olmasından irəli gəlir. Tarix təlimi prosesində şagirdlərdə öyrədilən hadisə və təzahürlərə müəyyən münasibətlər formalaşır, mənimsənilmiş biliklər vasitəsilə gerçək aləmi qiymətləndirmək bacarığı yaranır, elmi dünyagörüşünün əsasında duran yanaşmalar, qiymətlər, fərdi baxışlar sistemi əmələ gəlir və s.

Tarix təlimi prosesində müəyyən şəxsiyyətin formalaşması sahəsində tərbiyə işi biri-biri ilə sıx surətdə bağlı olan üç istiqamətdə aparılır: ümumbəşəri, milli və sosial dəyərlərə yiyələnmək. Odur ki, təlim məqsədlərində təhsil vəzifələri ilə yanaşı şəxsiyyətin formalaşması istiqamətində qarşıda duran vəzifələr konkret göstərilməlidir.

Müasir dövrdə müəllimin qarşısında duran əsas problemlərdən biri şagird marağı nəzərə alınmaqla təlim prosesinin təşkilidir. Dərslin məzmunu ilə onun metodikası arasındakı qarşılıqlı təsiri aydın başa düşmədən yüksək keyfiyyətli dərslər qurmaq mümkün deyildir. Metodik ədəbiyyatda bir müddət belə bir fikir də yayıl-

mışdır ki, «dərsin məzmunu onun metodikasını müəyyən edir». Məsələyə belə bir yanaşma isə təlimdə şablonçuluğun yaranmasına gətirib çıxarır. Əgər metodika, həqiqətən də avtomatik olaraq dərsin məzmunu ilə müəyyən edilərsə, onda o, bütün məktəblərin bütün siniflərində eyni olmalıdır və bu da dərsin əsas məzmununun dəyişməsinə kimi dəyişməz qalır. Digər tərəfdən, belə bir yanaşma tarixin metodikasını pedaqoji elm kimi inkar edir, onu tarixin məzmunundan irəli gələn yekrəngliyə çevirir.

Düzdür, dərsin məzmunu onun metodikası üçün əsasdır. Məsələn, hərbi yürüşləri, döyüşləri öyrənərkən xəritə və sxemlərdən istifadə etmədən ötürmək olmaz, qeyd edilən məsələlərin obrazlı, emosional təsviri üçün bədii əsərlərdən nümunələr gətirilməlidir və s. Lakin, bu əsərlər, sxem və xəritələr, cədvəllər, eləcə də onlarla işin məqsədləri, müəllimin tətbiq etdiyi üsullar müxtəlif ola bilər.

Əlaqəli inteqrasiya modeli Azərbaycan tarixi fənni daxilində diqqəti mövzulara, bacarıqlara və konsepsiyalara yönəldir. Bu modeldə fənn daxilindəki mövzular, bacarıqlar və konsepsiyalar arasındakı əlaqələr aydın şəkildə qurulur. Məsələn, insanlar arasında bərabərsizliyin yaranmasının nəticəsi olaraq sosial qrup və təbəqələrin meydana çıxması ilk dövlət qurumlarının və dövlətlərin yaranması ilə, onlar da öz növbəsində xalqın fiziki və mənəvi varlığının qorunması üçün tariximizin bütün mərhələlərində müstəqil dövlətçiliyə malik olmaq, onu qorumaq və möhkəmləndirmək uğrunda mübarizə, son nəticədə isə dövlətçiliyin inkişafı, Şərqdə, bütün türk-islam dünyasında ilk demokratik respublika olan Azərbaycan Cümhuriyyətinin yaranması ilə əlaqələndirilir. Bu modelin üstünlüyü ondadır ki, hər bir sinifdə, hər bir təhsil mərhələsində dövlətçilik və onun qorunması konsepsiyası əlaqələndirilir, sistemləşdirilir və genişləndirilir. Bu da öz növbəsində fənn daxilində mövzuların və bacarıqların əvvəlkilərə istinad olunaraq yenidən nəzərdən keçirilməsinə və mənimsənilməsinə gətirib çıxarır

Azərbaycan tarixi fənni kurikulumu və onun xarakterik cəhətləri.

Azərbaycan tarixi fənni kurikulumu ümumtəhsil məktəblərində Azərbaycan tarixi fənninin fəlsəfəsini, bu fənnin təlimi sahəsində fəaliyyətləri əks etdirən konseptual sənəddir. Bu

sənəddə fənnin məzmunu (məzmun standartları), fəndaxili və fənlərarası inteqrasiya, müəllim və şagird fəaliyyətinə dair texnologiyalar, şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi məsələləri əhatə olunmuşdur.

Qədim tarixə malik olan Azərbaycanın tarixi keçmişi bir-birini izləyən və tamamlayan, dinamik şəkildə biri digərini əvəz edən fakt və hadisələrlə zəngindir. Bu fakt və hadisələr Azərbaycan xalqının tarixi yaddaşında ən xarakterik abidələr kimi qalmaqdadır. Bu gün tarix özünün müasirliyi ilə müasir həyatı quranlar, gələcəyin perspektivlərini yaradanlar üçün bünövrə rolunu oynayır, Azərbaycanda insanların tarixi yaddaşının, milli mentalitetinin formalaşmasına təsir göstərir. Həm tarixi müstəvidə, həm də müasir zamanda sosial, iqtisadi, mədəni inkişaf baxımından müqayisə və təhlillər aparmağa imkan yaranır.

Bütün bunlar Azərbaycan tarixi üzrə biliklərin, ilk növbədə, tarixi xronoloji ardıcılıqla müəyyən olunmasını və məzmun standartlarında nəzərə alınmasını tələb etmişdir. Həmin biliklər seçilmiş, ümumiləşdirilərək tarixi məkan, tarixi zaman, dövlət, şəxsiyyət, mədəniyyət məzmun xətləri üzrə qruplaşdırılmışdır.

Azərbaycan tarixinə dair məzmun standartları müəyyənləşdirilərək şagirdlərin öyrənəcəkləri tarixi biliklərin, eləcə də bu fənn üzrə konkret təlim fəaliyyətlərinin (idraki, hissi, psixomotor) əhatə olunması diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. Şagirdlərin təlim nailiyyətlərinin nəticələri müəyyən olunaraq kurikulumda daxil edilmişdir.

Məzmun standartlarında Azərbaycan tarixinə dair deklarativ biliklərlə yanaşı, şagirdlərə prosedural və kontekstual biliklərin verilməsi də nəzərdə tutulmuşdur. Bununla şagirdlərin praktik fəaliyyətə yönəldilməsi, xəritə üzrə işə, tədqiqatçılığa, qrafik və cədvəllər hazırlamağa istiqamətləndirilməsi, onların yaradıcı işə cəlb olunması üçün imkan yaradılmışdır.

Məzmun standartları, təlim strategiyaları və qiymətləndirmə mexanizmləri hazırlanarkən şagird şəxsiyyətinin inkişaf etdirilməsi diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. İlk növbədə, onların meyil və maraqları, əqli və fiziki imkanları müəmm tələblər kimi əsas götürülmüşdür.

Azərbaycan tarixi fənni kurikulumu hazırlanarkən cəmiyyətdə gedən aşağıdakı sosial, iqtisadi, mədəni dəyişikliklər də nəzərə alınmışdır:

- iqtisadiyyatda elm, təhsil və xidmətin üstün rol oynaması;

- cəmiyyətin sosial, siyasi və mənəvi həyatının, iqtisadiyyatın bütün sahələrində informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə əlaqədar texnoloji yeniliklərin fasiləsizliyi;

- əhəlinin peşə məşğuliyyətinin strukturunun dəyişməsi, informasiyaların istehsalı, yayılması, mühafizəsi və ötürülməsi ilə əlaqədar olan əhəli qruplarının cəmiyyətdə üstünlük (çoxluq) təşkil etməsi;

- təhsil səviyyəsinin şəxsiyyətin, sosial təbəqələrin sosial strukturunu müəyyən edən əsas amil rolu oynaması;

- cəmiyyətin gündəlik həyatında kütləvi informasiya vasitələrindən, video məhsullardan, reklamlardan və s. asılılığın getdikcə artması.

Bütün bunlara Azərbaycan tarixi fənni kurikulumunun xarakterik cəhətləri kimi diqqət yetirilmişdir.

Azərbaycan tarixi fənn kurikulumunun əsas cəhətlərindən biri kimi nəticəyönlülük şagird fəaliyyətinin ardıcıl izlənilməsini, onun nailiyyətlərindəki irəliləyişlərin müntəzəm qiymətləndirilməsini təmin edir. Şagirdlərə gündəlik həyatda lazım olan zəruri bacarıqların aşılmasını və onun ardıcıl olaraq inkişaf etdirilməsini ön plana çəkir. Təlim prosesi ilə gözlənilən nəticə arasında qarşılıqlı əlaqə üçün zəmin yaradır.

Ümumtəhsil məktəblərində Azərbaycan tarixi fənninin əsas məqsədi məktəblilərdə vətənpərvərlik, fəal vətəndaşlıq mövqeyi, digər xalqlara, ümumbəşəri humanist dəyərlərə hörmət, ənənəvi və mədəni nailiyyətlərə əsaslanan əqidə prinsipləri, dövlətçilik ənənələrinə sədaqət hissi formalaşdırmaq üçün onlara keçmiş və müasir dövrün hadisələrini sərbəst təhlil etmək, faktları ümumiləşdirmək, əldə olunan biliklərdən cəmiyyətin müasir vəziyyətinin qiymətləndirməsində istifadə, tarixi mənbə, müxtəlif fikir və konsepsiyaları təhlil etmək, başqalarının fikirlərinə hörmət etmək, eləcə də sərbəst nəticə çıxarmaq və kollektivdə işləmək bacarıq və vərdisləri aşılamaqla informativ-kommunikativ və hüquqi mədəniyyət formalaşdırmaqdan ibarətdir.

Bu məqsədin reallaşdırılması üçün aşağıdakı vəzifələrin həyata keçirilməsi məqsədəmüvafiq hesab edilir:

- tarixi hadisələrin, həmçinin müasir həyatda baş verən ictimai hadisələrin dərk, təhlil və təsnif edilməsi;

- milli-mənəvi dəyərlərdən, mədəni irsdən istifadə etməklə daxili potensialın zənginləşdirilməsi və onların gələcək nəsillərə ötürülməsi;

- dövlətçilik ənənələrinə istinad olunması, ölkəmizin müstəqil dövlət quruculuğunda şüurlu və məsuliyyətli vətəndaş kimi iştirak etməsi;

- vətənin tarixində baş vermiş hadisələr nəzərə alınmaqla milli mənafenin və maraqların qorunması;

- müxtəlif mənbələri təhlil etməklə onlardan nəticələrin çıxarılması, sosioloji məlumatlar üzərində işin təşkili, sosial, iqtisadi, mədəni problemlərin tarixi baxımından inkişafının digər fənlərlə əlaqədə izlənilməsi;

- tarixi hadisələrin qarşılıqlı əlaqələrini təhlil etməklə məntiqi və yaradıcı təfəkkürün inkişaf etdirilməsi.

Müəyyən edilmişdir ki, ümumtəhsil məktəblərində Azərbaycan tarixinin tədrisi vasitəsilə:

➤ Azərbaycanın ən qədim yaşayış məskənlərindən biri olması, dövlətçilik ənənələri, Azərbaycan xalqının, onun milli, sosial, əxlaqi-mənəvi dəyərlərinin təşəkkülü və formalaşması, geosiyasi məkanda mövqeyi və rolu, bəşər sivilizasiyasının inkişafına təsiri, Azərbaycanın məruz qaldığı təcavüzlər və onlara qarşı mübarizə, müasir dünyada mövqeyi, ölkənin ümumi inkişafı, tarixi şəxsiyyətləri, maddi və mənəvi mədəniyyət abidələri haqqında sistemli məlumatların mənimsənilməsi təmin olunur, şagirdlərdə tarixi hadisələri təhlil etmək və onlara münasibət bildirmək, əlavə faktlar toplamaq və sistemləşdirib təqdim etmək, tarixi mənbələrlə işləmək bacarıqları formalaşdırılır, onlara vətənpərvərlik, milli iftixar hisləri aşılanır.

➤ Ümumi orta təhsil pilləsində nəzərdə tutulmuş fəaliyyətləri genişləndirməklə sivilizasiyalı inkişaf şəraitlərində yürüdülmən siyasi xəttin Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə, milli-mənəvi dəyərlərinə təsiri, bu dövrlərdə sosial-iqtisadi, mədəni inkişaf tendensiyaları, milli azadlıq hərəkatı, dövlətçiliyin bərpası, qorunması, inkişafı, müasir dövrdə Azərbaycanın dünyadakı möv-

qeyi, ölkənin ümumi inkişafını şərtləndirən amillər haqqında məlumatlar mənimsənilir, demokratik cəmiyyət şəraitində şagirdlərdə sosial-siyasi və tarixi hadisələrə münasibət bildirmək və qiymətləndirmək bacarıqları formalaşdırılır.

➤ “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun tələblərinə müvafiq olaraq icbari təhsil ümumi orta təhsil bazasında tamamlanmışdır. Respublikanın ümumtəhsil məktəblərində Azərbaycan tarixi üzrə təlimin məzmunu əvvəlki dövrlərdən fərqli olaraq konsentrik prinsipə əsasən aşağıdakı kimi qurulmuşdur.

Ümumi orta təhsil bazasında:

- V sinifdə Vətən tarixinin qədim zamanlardan bu günədək ən mühüm tarixi hadisə, proses və təzahürləri barədə ilkin təsəvvürlərin yaradılması istiqamətində təlim fəaliyyətinin qurulması;

- VI-IX siniflərdə sivilizasiyalı inkişaf nöqteyi-nəzərindən müvafiq bölmələr üzrə xronoloji ardıcılıq gözlənilməklə Azərbaycan tarixinin ən qədim dövründən bu günə qədərki hadisə, proses və təzahürlər üzərində təlim fəaliyyətinin qurulması;

Tam orta təhsil bazasında:

- X-XI siniflərdə Azərbaycanın tarixi keçmişini və müasir dövrünü, sivilizasiyaların inkişafında rolunu, qlobal problemlərin həllində mövqeyini dəyərləndirməyə imkan verən təlim materialları üzərində fəaliyyətlərin qurulması.

Azərbaycan tarixi fənn kurikulumunun əsas cəhətlərindən biri kimi nəticəyönlülük şagird fəaliyyətinin ardıcıl izlənilməsini, onun nailiyyətlərindəki irəliləyişlərin müntəzəm qiymətləndirilməsini təmin edir. Şagirdlərə gündəlik həyatda lazım olan zəruri bacarıqların aşılmasını və onun ardıcıl olaraq inkişaf etdirilməsini ön plana çəkir. Təlim prosesi ilə gözlənilən nəticə arasında qarşılıqlı əlaqə üçün zəmin yaradır.

Ümumtəhsil məktəblərində Azərbaycan tarixi fənninin əsas məqsədi məktəblilərdə vətənpərvərlik, fəal vətəndaşlıq mövqeyi, digər xalqlara, ümumbəşəri humanist dəyərlərə hörmət, ənənəvi və mədəni nailiyyətlərə əsaslanan əqidə prinsipləri, dövlətçilik ənənələrinə.

Problemin aktuallığı Müasir tələblərə cavab verən kurikulumlar bir çox cəhətlərinə görə ənənəvi təhsil proqramlarından fərqlənir.

Problemin elmi yeniliyi təhsildə başlayan “Təhsil islahatları “ Azərbaycanada pedaqoji, psixoloji elmlərin, məktəbin inkişafına əlverişli şərait yaratdı. Ehtiyac və tələbatlara uyğun olaraq təhsil sisteminin təkmilləşdirilməsi, təşkilati-struktur bazanın möhkəmləndirilməsi istiqamətində dövlət səviyyəsində genişmiqyaslı tədbirlərin həyata keçirilməsinə başlandı.

Problemin praktik əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, müəllimin istedadlı uşaqlarla işi mürəkkəb və heç vaxt bitməyən prosesdir. Bu iş müəllimdən şəxsiyyət kimi yüksəlməyi, istedadların psixoloji durumu və təlimi sahəsində daim yeniləşən biliklər əldə etməyi, psixoloqlarla, digər müəllimlərlə, inzibati işçilərlə, valideynlərlə əməkdaşlığı nəzərdə tutur.

Təhsilin əsas məqsədlərindən biri istedadlı uşaqların bütün qabiliyyət və imkanlarının aşkarlanmasının inkişaf etdirilməsi və peşə fəaliyyətində reallaşdırılmasının təmin edilməsidir. Qeyd etmək lazımdır ki, cəmiyyət müasir problemlərinin həllini məhz bu uşaqlardan gözləyir.

Məsələn, ənənəvi təhsil proqramı: Bilikyönlüdür, müəllimyönlüdür, fənyönlüdür, təklifyönlüdür, fəndaxili və fənlərarası əlaqə məqsədyönlü və sistemli xarakter daşımır, bəzi fənlər üzrə qiymət normaları müəyyən edilib. Müasir kurikulum: Şəxsiyyətəyönlüdür, şagirdyönlüdür, nəticəyönlüdür, tələbyönlüdür, integrativlik əsas prinsip kimi qəbul olunub, qiymətləndirmə standartları və mexanizmləri müəyyən edilib.

ƏDƏBİYYAT

1. Təhsil haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu. “Azərbaycan müəllimi” qəz., 2009, 8 sentyabr
2. Azərbaycan Respublikasında Ümumtəhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulum). Bakı, 2006.
3. Azərbaycan Respublikasında Ümumi təhsil sistemində qiymətləndirmə Konsepsiyası. “Azərbaycan müəllimi” qəz., 2009, fevral
4. Kərimov F.və b. İntegrativ kurikulum: mahiyyət və nümunələr, Bakı, 2005.
5. Veyisova Z. Fəal təlim metodları. Bakı, 2002.
6. Məlikov R., Nəcəfli T. Tarixin intiraktiv təlimi. Bakı, 2002.
7. Əhmədova M. və b. Müəllim hazırlığının və orta təhsilin perspektivləri (Qərb təhsil sisteminin təcrübəsi əsasında). Bakı, 2000.

8. Hüseynov R., Mehdiyeva N. Məktəbdə tarix tədrisinin perspektivləri // Tarix, insan və cəmiyyət, 2006, № 1
9. Əhmədov A. və Abbasov Ə. Kurikulumların hazırlanması və tətbiqi məsələləri. Bakı, 2008.

У. Османова

**ПОСТРОЕНИЕ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА НА ОСНОВЕ НОВЫХ
ПРЕДМЕТНЫХ ПРОГРАММ (КУРИКУЛУМОВ)**

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена требованиям построения учебно-воспитательного процесса на основе новых предметных программ (курикулумов). В статье повествуется о преподавании предмета История Азербайджана на основе курикулума. Автором описаны воспитательные и развивающие задачи данного предмета. Раскрыты значимость привития ученикам необходимых знаний, умений и навыков.

U. Osmanova

**CONSTRUCTION OF EDUCATIONAL-EDUCATIONAL PROCESS ON THE BASIS OF NEW
SUBJECT PROGRAMS (CURRICULUM)**

SUMMARY

The article is devoted to the requirements of building an educational process on the basis of new subject programs (curriculum). The article is about the teaching of the subject of History of Azerbaijan on the basis of curriculum. The author describes the educational and developmental tasks of this subject. The importance of inculcating the necessary knowledge, skills and habits is revealed.

Redaksiyaya daxil olub: 14.02.2018